

פרשת בהר בחוקותי - ל"ג בעומר התש"פ

"בַּעֲצַרְתָּ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן"

א. "אִם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ, וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם", (ויקרא, כו' - ג').
 "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה", (ויקרא, כו' - יד').
 "וְאִם בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי", (ויקרא, כו' - כז').
 "וְהֶאֱרַץ תַּעֲזֹב מֵהֶם, וְתִרְרַץ אֶת שְׁבִתְתֶיהָ - בְּהִשָּׁמָה מֵהֶם, וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֹנְסִי, וְעַן וּבִיעֵן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאֶסוּ, וְאֵת חֻקְתִּי יַגְעִלְהוּ נַפְשָׁם", (ויקרא, כו' - מד').
 והנה, על הכתוב הנ"ל, "אִם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ, וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם",
 כתב רש"י, וז"ל:

"שתהיו עמלים בתורה",

והיינו, שקיום רצונו של הקב"ה, וקיום מצוותיו,

נעשים, אך ורק על ידי שיהיה האדם "עמל" ויגע בתורה"ק, בכל כוחו.

ב. על הפסוק (שמות, ג' - יב'), "וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ, וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ, בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם - תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה",
 כתב רש"י, וז"ל:

"וששאלת, מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים,

דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים.

דבר אחר, 'כי אהיה עמך' - וזה שתצליח בשליחותך,

'לך האות' - על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה,

שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל".

והנה, כתב הר"ן (בחידושו על הרי"ף. פסחים, כח' ע"א), וז"ל:
 "ובהגדה, גם כן אמרו, בשעה שאמר להם משה 'תעבדון את האלהים על ההר הזה', אמרו לו ישראל - משה רבינו אימתי עבודה זו,
 אמר להם - לסוף חמשים יום,
 והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו.
 מכאן קבעו חכמים, לספירת העומר,
 כלומר - בזמן הזה שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר, אלא מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן".
 וכעין זה כתב הרמב"ן, על הפסוק (שמות, יט' - א'), "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לָצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי", וז"ל:
 "בעבור היות ביאתם במדבר סיני שמחה להם ויום טוב,
 ומעת צאתם ממצרים נכספים אליו, כי ידעו ששם יקבלו את התורה -
 כי משה הגיד להם מה שנאמר לו 'תעבדון את האלהים על ההר הזה' ",
 וכן הוא בספר החינוך (מצוה שו'), שכתב וז"ל:
 "משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרון של ישראל אינו אלא התורה,
 ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב (ירמיהו, לג' - כה'), 'אם לא בריתי יומם ולילה וגו',
 והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה,
 וכמו שאמר השם למשה (שמות, ג' - יב'), 'וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים, תעבדון את האלהים על ההר הזה' -
 ופירוש הפסוק, כלומר, הוציאך אותם ממצרים, יהיה לך אות שתעבדון את האלהים על ההר הזה,
 כלומר, שתקבלו התורה, שהיא העיקר הגדול, שבשביל זה הם נגאלים, והיא תכלית הטובה שלהם ...

ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל, ובעבורה נגאלו, ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו, החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם, כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר, כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין, כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה, מראה בנו, הרצון החזק להגיע אל הזמן".

ומבואר, מדברי רבותינו הראשונים הנ"ל:

היאך נכספה נפשם של עם ישראל, בשעת יציאת מצרים, לקבל את התורה הקדושה,

וכשראו שטרם קיבלו את התורה -

מיד עמדו ושאלו, "משה רבינו אימתי עבודה זו",

וכשענה להם, "לסוף חמשים יום" -

מיד, "היו מונין כל אחד ואחד לעצמו".

ג. במסכת ראש השנה (פ"א מ"ב) שנינו:

"בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדוֹן,

בְּפֶסַח - עַל הַתְּבוּאָה,

בְּעֶצְרַת - עַל פְּרוֹת הָאֵילָן,

בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה - כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן. שְׁנַאֲמַר (תהילים, לג' - טו')

'הַיּוֹצֵר יַחַד לֶבֶס, הַמְּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם'

וּבְחָג - נִדוֹנִין עַל הַמַּיִם".

ודרשו בזה רבותינו ז"ל (ראש השנה, טז' ע"א):

"תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא -

מפני מה אמרה תורה, הביאו עומר בפסח, מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות,

ומפני מה אמרה תורה, הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן,

ומפני מה אמרה תורה, נסכו מים בחג. אמר הקדוש ברוך הוא, נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה,

ואמרו לפני בראש השנה, מלכיות, זכרונות, ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר".

ובמסכת מנחות (סח' ע"ב), שנינו :

"העומר הִיָּה מִתִּיר בַּמִּדְיָנָה, וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם בַּמִּקְדָּשׁ.

אֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת וּבִכּוּרִים וּמִנְחַת בְּהֵמָה, קֹדֶם לְעֹמֶר,

וְאִם הֵבִיא, פְּסוּל.

קֹדֶם לְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם, לֹא יָבִיא,

וְאִם הֵבִיא, כָּשֶׁר",

וביאור המשנה, כך :

העומר - שהיה בא למחרת הפסח, היה מתיר במדינה - את החדש מחמשת מיני דגן,

ושתֵי הלחם במקדש - הבאים בעצרת, היו מתירים את החדש במקדש, להביא ממנו מנחות נסכים וביכורים,

ומכיוון, שגם היתר החדש למקדש, תלוי בקרבן העומר, אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר,

ואם הביא פסול.

קודם לשתֵי הלחם, לא יביא מן החדש,

ואם הביא מן החדש אחר העומר, וקודם לשתי הלחם, כשר.

והביאה שם הגמרא:

שנתקשה רבי טרפון, מפני מה אם הקדים חדש קודם לקרבן העומר, פסול, ואם הקדים חדש קודם לקרבן שתי הלחם, כשר.

והשיב לו יהודה בן נחמיה, מתלמידי רבי עקיבא:

שטעם הדבר, שאם הקדים חדש קודם לקרבן העומר, שפסול, הוא, מכיוון שעדיין לא הותר חדש אצל הדיוט, ולפיכך, פסול הוא לגבוה.

ברם, כשהקדים חדש לקרבן שתי הלחם - שהוא כשר, טעם הדבר, הוא, מכיוון שכבר הוקרב העומר,

ולפיכך מותר החדש אצל הדיוט.

והנה, קרבן העומר, היה בא מן השעורים,

ומאיידך, קרבן שתי הלחם - המוקרב בחג השבועות, היה בא מן החטים.

ובטעם הדבר, כתב המהרש"א (בחיידושי אגדות, ראש השנה, טז ע"א), וז"ל:

"דרבי יהודה לטעמיה ¹, דס"ל בפרק בן סורר ומורה ² - דעץ הדעת שאכל אדם הראשון חטה היה, שאין התינוק יודע ³ כו' ...

כי בצאתם ממצרים, שנקראו חמורים, והיו ישראל גם כן בלא מצות, לא היו ראויים רק למאכל בהמה שהן שעורים, כמ"ש ⁴ צא ובשר לחמורים,

¹ היינו, דברי רבי יהודה שהובאו לעיל משמו של רבי עקיבא:

"מפני מה אמרה תורה, הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן".

² סנהדרין, ע' ע"ב.

³ שם:

"רבי יהודה אומר, חטה היה, שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא, עד שיטעום טעם דגן".

עד ספירת ז' שבועות, על שם ⁵ וְכַמְטוּמֹנִים תִּחַפְּשֶׁנָּה, שהוכנו אז לדעה, שמביא מאכל חטים, שאז קבלו התורה,

ועל כן, מביא ב' הלחם מחטים, שמביא הדעת ...

ועל כן אמר ⁶, מִהֶחֱל חֶרְמֵשׁ בְּקֶמֶה, שהוא קציר שעורים - מאכל בהמה, תספור נ' יום, עד הבאת ב' הלחם - שבאה מן החטין, לקבל דעה וחכמת התורה".

ד. במסכת מגילה (לא' ע"ב) מצינו:

"תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל - שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבתורה קודם ר"ה.

מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה.

בשלמא שבמשנה תורה איכא - כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים - אטו עצרת ראש השנה היא. אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן, ובעצרת על פירות האילן".

הנה, מצינו ב' פעמים בתורתנו הקדושה, את עניין הקללות,

האחד, בפרשתן, ובו מט' קללות,

והשני, בפרשת "כי תבוא", ובו צח' קללות.

והוא אומרו בפרשת "כי תבוא" (דברים, כח' - ט"ו), "אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית, אֲשֶׁר צָוָה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתְּם בְּחַרְבִּי",

והיינו, "מִלִּבְד הַבְּרִית", של מט' קללות, המובאת בפרשתן.

ה. והנה, כתב ⁷ הגה"ק רבי צדוק הכהן זיע"א מלובלין, וז"ל:

⁴ פסחים, ג' ע"ב:

"שעורים נעשו יפות ... צא ובשר לסוסים ולחמורים".

⁵ משלי, ב' - ד'.

⁶ דברים, טז' - ט'.

"וצריך להבין, הא עיקר מאכל האדם היא הלחם. כמו שכתוב (דברים, ח' - ג'),
 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם' -

ובפסח, העולם נידון על התבואה (כמו שאמרו, ר"ה, טז' ע"א), והיה לו לתקן
 שיקראו קודם מהאי טעמא ...

אך הענין, שקודם הקלקול מאדם הראשון, ניתן רק פרי העץ למאכל אדם. וכמו
 שנאמר (בראשית, ב' - ח'), 'ויטע ... גן בעדן' - ונטיעה היא באילנות,

אך אחר הקלקול, 'ואכלת את עשב השדה' (בראשית, ג' - יח'),

רק כיון⁹ ששמע אדם הראשון, הזיעו פניו, ואמר, מה אני נקשר לאבוס כבהמה.
 אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'בזעת אפיך תאכל לחם' (בראשית, ג' - יח'),

והיינו, שיהיה לו טורח לעשות מחטה לחם.

וכמו שאמרו (ברכות, נח' ע"א), 'כמה¹⁰ יגיעות יגע אדם הראשון, עד שמצא פת
 לאכול, חרש וזרע' וכי,

⁷ "פרי צדיק", פרשת בחוקותי, אות י'.

⁸ שם במשנה:

"בארבעה פרקים העולם נידון. בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה - כל באי עולם
 עוברין לפניו כבני מרון ... ובחג נידונין על המים".

⁹ יעוין במדרש (בראשית רבה, פרשה כ', י'), וז"ל:

"כיון ששמע אדם הראשון פן, הזיעו פניו, אמר, מה אני נקשר לאבוס כבהמה. אמר לו הקדוש ברוך הוא,
 הואיל והזיעו פניך תאכל לחם".

¹⁰ שם בגמרא:

"בן זומא, ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר, ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני ...

הוא היה אומר, כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול. חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר
 וטחן והרקיד ולש ואפה, ואח"כ אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני.

וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש, גזז ולבן ונפץ וטוה וארג, ואחר כך מצא בגד ללבוש,
 ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני.

כל אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי, ואני משכים ומוצא כל אלו לפני".

אבל, קודם הקלקול, אף חטה היה מין אילן, והיה גדל עליו גלוסקאות, כמו שיהיה לעתיד (כמו שאמרו, שבת, ¹¹ ל' ע"ב),

ועתידה חטה, שתתמר כדקל (כמו שאמרו, כתובות, ¹² קיא' ע"ב) ...

והאילנות שנטע הקדוש ברוך הוא בעצמו בגן עדן, היה מתקיים לעולם, ולא היה צריך שום נטיעה ועבודה ...

ורק אחר הקלקול, נאמר לו 'בזעת אפיך תאכל לחם', שיהיה נצרך לעבודה וטורח, וכמה יגיעות יגע וכו'.

ובעצרת, שהיא זמן מתן תורה, דכתיב (תהילים, פב' - ו'), 'אני אמרתי אלקים אתם', שיהיה התיקון כמו קודם החטא - שלא יהיה מיתה (כמו שאמרו, עבודה זרה, ¹³ ה' ע"א),

וכתיב (שמות, יט' - ו'), 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים' וגו', שאז לא היו ישראל רק פנוים לתורה ועבודה, כמו קודם הקלקול -

והיה מתבטל אז כל היצר הרע וקלקול הנחש, וממילא, מאכל אדם היה רק פירות האילן, כמו שהיה קודם קלקול אדם הראשון. ורק אחר החטא חבלתם מעשיכם, אכן כאדם תמותון.

מכל מקום, כשבא עצרת, הוא הזמן בכל שנה לתקן הקלקול ראשון מאדם הראשון -

וכמו שהיה במתן תורה,

וזהו בעצרת על פירות האילן".

¹¹ שם בגמרא:

"יתיב רבן גמליאל, וקא דריש, עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות".

¹² שם בגמרא:

"אמרו, עתידה חטה שתתמר כדקל, ועולה בראש הרים".

¹³ שם בגמרא:

"אני אמרתי אלהים אתם, ובני עליון כולכם. חבלתם מעשיכם, 'אכן, כאדם תמותון' ",

ובמקום אחר ¹⁴, כתב רבינו זיע"א, וז"ל:

"צריך להבין, מה נפקא מינה שהיה חטה מין אילן, קודם הקלקול,

כיון שבזמן הזה, אחר הקלקול, אינו מין אילן,

ומה שייך הביאו שתי הלחם שיתברכו פירות האילן.

אכן, בעצרת, זמן מתן לוחות ראשונות, נתקן כל הפגם, שיהיה כמו קודם הקלקול רק עץ החיים,

ועל כן, בא המצוה להקריב בעצרת שתי הלחם חמץ, שאז מופיע הזמן שיוכלו לתקן כל הפגם ...

ובבית המקדש, היה מופיע בכל עצרת - אור זה דמתן תורה, שיוכלו לתקן כל הפגם ...

ולכן, השתי הלחם שהקריבו בעצרת בבית המקדש, חטה זה - מין פירות אילן היה, כמו שהיה החטה קודם הקלקול."

ו. כתב ¹⁵ השל"ה הקדוש זיע"א, וז"ל:

"וכתב עוד שם (אות יד) ¹⁶, והמשחקים בקוביאיות ובשאר מיני שחוק בחגים ובמועדים, אוי לנפשם ...

כי ימי המועדים הם ימי הדין, כדתנן בראש השנה (טז' ע"א) ...
הרי, שכל המועדים ימי הדין."

ומבואר מדבריו הקדושים:

שמה ששנינו "בְּאַרְבַּעַה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדוֹן", היינו, ימי דין על כל המשתמע בכך.

וכפי שכתב ¹⁷ רבינו זיע"א, במקום אחר, בעניין חג השבועות, וז"ל:

¹⁴ "פרי צדיק", שמות, לחמישה עשר בשבט.

¹⁵ "שער האותיות", אות ש', שתיקה.

¹⁶ בעל ה"ראשית חכמה" זיע"א, פרק יב'.

"חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה ...

כי היום הקדוש הזה, הוא יומא דדינא.

וזה לשון תולעת יעקב דף נ"ח -

ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקדוש ברוך הוא להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם,

וכמו שתקנו לומר 'זה היום תחלת מעשיך' ...

כן רצה ביום מתן תורה, שהוא מורה על חידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן ...

וכבר ביארנו, כי הפירות ההם, הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקדוש ברוך הוא,

והעולם נידון ביום זה, על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה."

ז. והנה, דרשו רבותינו ז"ל (ראש השנה, יח' ע"א):

"בראש השנה, כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון,

הכא תרגימו, **כבני אמרנא** ¹⁸,

ריש לקיש אמר: **כמעלות בית מרון** ¹⁹,

(אמר) רב יהודה אמר שמואל, **כחיילות של בית דוד** ²⁰,"

ומהנ"ל מבואר:

¹⁷ "נר מצוה", מסכת שבועות, אות ט'.

¹⁸ בבבל פירשו, שהכוונה היא, לכבשים הקטנים העוברים דרך פתח צר שבדיר, אחד אחד,

כדי לקבוע את הטלה העשירי, למעשר בהמה.

¹⁹ שהדרך שם צרה, ואין שני בני אדם, יכולים ללכת שם זה לצד זה,

מפני שיש מדרון תלול, משני צידי הדרך.

²⁰ שהיו יוצאין למלחמה, בזה אחר זה,

והיו מונים אותם בצורה זו, בצאתם לקרב.

שביום הדין של ראש השנה, כל אחד ואחד עובר לדין, בפני עצמו.

ולאור דברי השל"ה הקדוש, האמורים לעיל, ב-ב' המקומות, שאותם ד' ימי הדין אינם כפשוטם, אלא, שכוונה עמוקה בהם, נראה:

שכשם, שביום ראש השנה, דן הקב"ה, כל אדם ואדם, באופן פרטי, הוא הדין, בשאר ימי הדין, כך -

ובפרט, ביום הדין, של חג השבועות.

וכן כתב ²¹ ה"שפת אמת", וז"ל:

"כמו כן, בכל שנה ושנה, מקבל כל אחד מישראל בחג הזה - כל מה שעתיד להבין ולחדש בתורה",

ואפשר, דכוונתו בזה, שכל אדם נידון, וזוכה, לפי מעשיו והכנתו,

כמו שנידון, וזוכה, לפי מעשיו והכנתו, ביום הדין של ראש השנה.

ח. בפרשת "קדושים" (ויקרא, יט' - יז') נאמר, "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטְא",

והיינו, שהזהירה אותנו התורה על מצוות תוכחה.

ובמסכת תמיד (כז' ע"ב) מצינו:

"תניא, רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, יאהב את התוכחות,

שכל זמן שתוכחות בעולם, נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם,

שנאמר (משלי, כד' - כה'), 'ולמוכיחים ינעם, ועליהם תבא ברכת טוב'."

עוד מצינו שם:

"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, כל המוכיח את חברו לשם שמים, זוכה לחלקו של הקדוש ברוך הוא,

²¹ שבועות, תרלה'.

שנאמר (משלי, כח' - כג'), 'מוכיח אדם אחרי'.

ולא עוד, אלא שמושכין עליו חוט של חסד,

שנאמר (משלי, כח' - כג'), 'חן ימצא ממחליק לשון'."

ובמסכת שבת (ק"ט' ע"ב) מצינו :

"אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא, אמר רבי שמעון בר אבא - אמר רבי

חנינא, לא חרבה ירושלים, אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה."

ומחמת מצווה זו, זכה ירבעם בן נבט למלכות,

וכמבואר במסכת סנהדרין (ק"א' ע"ב) :

"אמר רבי יוחנן, מפני מה זכה ירבעם למלכות, מפני שהוכיח את שלמה,

ומפני מה נענש, מפני שהוכיחו ברבים,

שנאמר (מלכים א', י"א - כ"ז), 'וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה, בנה את

המלוא, סגר את פרץ עיר דוד אביו,

אמר לו, דוד אביך פרץ פרצות בחומה, כדי שיעלו ישראל לרגל -

ואתה, גדרת אותם, כדי לעשות אנגריא לבת פרעה".

ובעניין התוכחה, לימדנו ר' טרפון (ערכין, ט"ז ע"ב) :

"תמיהני אני, אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה,

אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך²², אמר לו טול קורה מבין עיניך".

והוסיף בזה ר' אלעזר בן עזריה :

"תמיהני, אם יש בדור הזה שיודע להוכיח".

עוד מצינו במדרש (בראשית רבה, פרשה צ"ג, י"א) :

²² יעויין שם מה שכתב רש"י, וז"ל:

"כלומר, עון קטן שבידך - זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שבידך,

הלכך, אין יכולין להוכיח, שכולן חוטאים".

"רבי אלעזר בן עזריה אומר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם, פשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמד בתוכחתו - הקדוש ברוך הוא, שהוא דין, ובעל דין, ויושב על כסא דין, ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה - שאין כל בשר ודם יכולים לעמד לפניו".

ובטעם הדבר שכל כך קשה לאדם לקבל תוכחה, וכפי שהבאנו מדברי רבותינו ז"ל, נבאר כדלהלן.

במדרש תנחומא (פרשת "תזריע", ז')²³ מצינו:

"מעשה בכהן אחד, שהיה רואה את הנגעים, מטה ידו²⁴, בקש לצאת לחוצה לארץ. קרא לאשתו, אמר לה, בשביל שבני אדם רגילין לבא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם, אלא, בואי, ואני מלמדך שתהא רואה את הנגעים - אם ראית שערו של אדם שיבש המעין שלו, תהא יודעת שלקה - לפי שכל שער ושער, ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו, שיהא שותה ממנו -

יבש המעין, יבש השער.

²³ וכעין זה, הובא במדרש (ויקרא רבה, פרשה טו', ג):

"מעשה באדם אחד, שהיה יושב ודורש,

ואמר, אין לך כל נימא ונימא שלא ברא לה הקדוש ברוך הוא גומא בפני עצמה, כדי שלא תהא אחת מהן נהנית מחברתה,

אמרה לו אשתו, ועכשיו אתה מבקש לצאת לתור פרנסתך,

תיב, ובריך קאים לך.

שמע לה, ויתיב ליה, וקם ליה בריה".

²⁴ נהיה עני.

**אָמְרָה לּו אֶשְׁתּוּ, וּמָה אִם כָּל שֶׁעַר וְשֶׁעַר, בְּרָא לּו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵעַן בְּפָנַי עֲצָמוּ
שִׂיחָא שׁוֹתָה מִמְּנוּ -**

**אֵתָה, שְׂאֵתָה בְּן אָדָם, כַּמָּה שְׁעָרוֹת יֵשׁ בָּךְ, וּבְנִיךְ מִתְּפַרְנְסִין עַל יָדְךָ, לֹא כָּל שֶׁכֶן
שִׂיזְמֹן לְךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּרִנְסָה.**

לְפִיכָךְ, לֹא הִנִּיחָה אוֹתוֹ לְצֵאת חוּצָה לְאָרֶץ."

ומעין מעשה זה, מצינו בדברי בעל "חובת הלבבות" (שער הביטחון, פתיחה), וז"ל:
"ונאמר על אחד מן הפרושים, כי הלך אל ארץ רחוקה, לבקש הטרף, בתחילת
פרישותו,

ופגע אדם אחד מעובדי כוכבים בעיר, אשר הלך אליה.

אמר לו הפרוש, כמה אתם בתכלית העיורון, ומיעוט ההבנה בעבודתכם לכוכבים.

אמר לו האמגושי, ומה אתה עובד?

אמר לו הפרוש, אני עובד הבורא, היכול, המכלכל, האחד, המטריף, אשר אין
כמוהו.

אמר לו האמגושי, פעלך, סותר את דבריך.

אמר לו הפרוש, והיאך?

**אמר לו, אילו היה מה שאמרת אמת, היה מטריפך בעירך, כמו שהטריפך הנה,
ולא היית טורח לבוא אל ארץ רחוקה כזאת.**

ונפסקה טענת הפרוש, ושב לארצו,

וקיבל הפרישות מן העת ההיא, ולא יצא מעירו אחר כך."

ומבואר:

שעל ידי שחיו הכהן ואותו פרוש, חיי סתירה,

משום, שאמירתם היתה לחוד, ומעשיהם לחוד,

קיבלו את התוכחה,

הן הכהן, את תוכחת אשתו. והן הפרוש, את תוכחת העובד כוכבים.

ולפיכך, קשה לבני האדם לקבל תוכחה,

משום, שמעשיהם טופחים על פניהם, ומראים להם את שגגת מעשיהם.

ועומק הדבר, הוא, מחמת שאין אדם רואה נגעי ²⁵ עצמו,

ומשום כך, אינו רואה אף פעם במה הוא שוגה,

ולפיכך, רק האחר יכול לראות את מומיו, ולהטיחם בו.

ט. כתב הרמב"ם, בפ"א מהלכות תעניות הלכה א' ב' ג', וז"ל:

"מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְזַעַק וּלְהַרְיֵעַ בְּחֻצְרוֹת, עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצֶּבֶר,

שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר, י" - ט'), יַעַל הַצָּר הַצָּרֵר אֶתְכֶם וְהִרְעִיתֶם בְּחֻצְרוֹת,

כְּלוֹמֵר, כָּל דָּבָר שֶׁיֵּצֵא לְכֶם, כְּגוֹן בְּצָרֵת וְדָבָר וְאַרְבָּה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְזַעְקוּ עֲלֵיהֶן

וְהִרְיֵעוּ.

וְדָבָר זֶה, מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא,

שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁתְּבוֹא צָרָה, וְיִזְעָקוּ עֲלֶיהָ, וְיִרְיֵעוּ, יִדְעוּ הַכֹּל - שֶׁבְּגִלְל מַעֲשֵׂיהֶם הִרְעִים הוֹרַע

לָהֶן,

כְּכַתּוּב (ירמיה, ה' - כה'), יַעֲוֹנוּתֵיכֶם הִטּוּ וְגו',

וְזֶה הוּא שֶׁיִּגְרַם לָהֶם, לְהִסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם.

אָבֵל אִם לֹא יִזְעָקוּ וְלֹא יִרְיֵעוּ, אֵלֶּא יֵאמְרוּ דָבָר זֶה מִמְּנֵהֶן הָעוֹלָם אֲרַע לָנוּ, וְצָרָה זֹאת

נִקְרָה נִקְרִית -

הָרִי זֹאת דָּרָךְ אֲכֻזָּרִיּוֹת -

וְגוֹרְמֵת לָהֶם לְהַדְבִּיק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הִרְעִים -

וְתוֹסִיף הַצָּרָה, צָרוֹת אַחֲרוֹת.

הוּא שֶׁכַּתּוּב בַּתּוֹרָה (ויקרא, כו' - כז'), וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקִרְיִי -

²⁵ וכמאמר רבותינו ז"ל במסכת נגעים (פרק ב', משנה ה'):

"כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו".

וְהִלַּכְתִּי גַם אֲנִי עִמָּכֶם, בְּחַמַּת קָרִי, (ויקרא, כו' - כח'),
 כְּלוּמַר, כְּשֶׁאָבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּבוּ, אִם תֵּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי - אוֹסִיף לָכֶם
 חֶמֶת אוֹתוֹ קָרִי".
 ומפורסמת בזה הקושיה, מפני מה כתב הרמב"ם, "הָרִי זֶה דֶּרֶךְ אֲכָזְרִיּוֹת",
 והלא, לכאורה היה מתאים יותר לומר בזה, "הָרִי זֶה דֶּרֶךְ אֲפִיקוֹרְסוֹת".
 ולהמבואר בדברינו, אפשר:
 דטעם הדבר, שנקט הרמב"ם, לשון "אֲכָזְרִיּוֹת",
 הוא, מחמת שאין מטרת ה' יתברך בעונשיו, להכאיב לאדם, ולגרום לו לסבל,
 כוונת ה' יתברך, לעורר את האדם.
 הברכות שבפרשתן, הם רק כאשר "תהיו עמלים בתורה" -
 ורק כך, מתקיים מאמר הכתוב, "אִם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ",
 ומאידך, הקללות שבפרשתן, הם כאשר אין האדם עמל בתורת ה' יתברך.
 כתיבת הקללות, הם תוכחה מאת ה' יתברך,
 מטרתם, לטפוח על פניו של האדם, לעוררו, ובכך, להחזירו לדרך המוטב.
 וממילא, כאשר תולה זאת האדם "במקרה", ואינו רואה, שמעשיו טופחים על
 פניו, ומראים לו את שגגת מעשיו -
 אזי, "הָרִי זֶה דֶּרֶךְ אֲכָזְרִיּוֹת" -
 כי אדם זה, אכזר על עצמו, על כל המשתמע בכך.
 שכן, עונשים אלו, הבאים על האדם, עונשי עולם הזה הם,
 ותכליתם, למרק את האדם, ולזככו, קודם בואו אל עולם האמת,
 וכשאינו תולה את העונשים, כפי אמיתותם -
 אין לך אכזר גדול ממנו ...
 באופן, שקללות אלו, תוכחות של אהבה הם,

תוכחותיו של ה' יתברך, תפקידם, ותכליתם, להחזיר את האדם לדרך הישר.

ומעתה, יובן מה שכתב ²⁶ ²⁷ מו"ז הגה"ק רבי דוד עובדיה זיע"א, וז"ל:

"אחרי קריאת הקללות שבפרשת בחוקותי, ושבמשנה תורה, כל הקהל אומרים בניגון ובטעמי ספר משלי, את הפסוקים -

'מוסר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאָס, וְאֵל תִּקְוָה בְּתוֹכָתָו. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יִהְיֶה יוֹכֵחַ, וְכָאֵב אֶת בֶּן יִרְצָה' (משלי, ג', יא' - יב'),

'וְלִמּוֹכֵיחִים יִנְעָם, וְעֲלֵיהֶם תִּבּוֹא בְּרַפַּת טוֹב' (משלי, כד' כה') "

וטעם הדבר, הוא כהמתבאר בדברינו, ודוק.

ל. ידוע ומפורסם מאמר רשב"י הקדוש זיע"א (סוכה, מה' ע"ב):

"ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי -

יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין, מיום שנבראתי עד עתה,

ואילמלי, אליעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו,

ואילמלי, יותם בן עוזיהו עמנו, מיום שנברא העולם עד סופו."

ובטעם הדבר, שרשב"י "יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין", כתב רש"י, וז"ל:

"בזכותי, אני סובל כל עונותיהם, ופוטרו מן הדין",

²⁶ ספר "נהגו העם", מהדורת תשע"ו (הוהדר מחדש, ע"י דו"ז הגאון רבי משה אליהו עובדיה שליט"א), עמודים סג'ד', אות יא'.

²⁷ ראב"ד מקודש, בערים צ'פרו - פאס - מראקש, במדינת מרוקו,

אב"ד לממונות, חבר לשכת הרבנות, ראש מחלקת הכשרות, ורבה של שכונת "בית וגן", בעיר ירושלים תובב"א,

אבי יתומים ודיין אלמנות, איש האמת, אשר מסר את עצמו עד כלות כוחותיו - לקדש שם שמים בכל אתר ואתר, בעזות דקדושה ובמאור פנים,

נפטר לב"ע, יח' אייר (ל"ג בעומר - יומא דהילולא של רשב"י זיע"א) התש"ע, באריכות ימים ושנים מופלגת, כאשר זכה לראות בני נינים - כולם אהובים וכולם בני תורה, וכבוד גדול עשו לו במותו.

ברם, כתב רבינו חננאל, וז"ל:

"רשב"י היה במערה י"ג שנה, ונראה לו בדרך מראות אלהים וגודל כבודו,
והיה יודע בעצמו - שהוא חסיד גדול, והיה אומר, יכול אני לפטור העולם".

ומאמר זה, צריך ביאור:

- א. מפני מה, לא פטר רשב"י את העולם מן הדין,
- ב. בשלמא לפירוש רש"י, שיכול רשב"י לפטור את העולם מן הדין, מחמת סבלו -

מובן הדבר, כיוון שעבר סבל גדול, ובכוח סבלו יכול לפטור את העולם מן הדין,

ברם לפירוש רבינו חננאל, שהיה יודע בעצמו שהוא חסיד גדול -

הדבר צריך ביאור, מדוע שיבח את עצמו בכוח גדלותו.

ונראה בסייעתא דשמיא לבאר בזה, על פי דרכינו:

שרבינו חננאל במאמרו, בא להוסיף על דברי רש"י,

והיינו, שעל ידי הצער מערה, ידע רשב"י בעצמו שהוא חסיד גדול,

והוא, מה שכתב²⁸ הגה"ק רבי שמעון לביא זיע"א, וז"ל:

"בְּמַעֲרַת צוּרִים שְׁעַמְדָּתְךָ, שָׁם קִנִּיתָ הוֹדֶךָ וְהַדְרָךְ",

דהיינו, שבא רשב"י הקדוש ללמדינו:

כל תורתך, באה לי מחמת עמל התורה הקדושה,

למרות, כל הצער הכרוך בזה,

למרות, שיכולתי לומר, "אנוס, רחמנא פטריה" -

אך מכל מקום, "אנוס, לאו כמאן דעביד",

וממילא, יש בכוחי לפטור את העולם מן הדין,

²⁸ מחבר הפירוש "כתם פז", על הזוה"ק.

בפיוט הקדוש והנורא, "בר יוחאי" וכו'.

אך אם אפטור, האדם לא יעשה בעצמו, שום פעולת התעוררות,

אך אם אפטור, האדם יחטא, ויתלה זאת, בעבור שאני פוטרו.

באופן, שדבריו הקדושים, הם תוכחה לאדם -

כעין תוכחת הקללות:

ראו לאיזה דרגות הגעתי -

והכל, מחמת עמל התורה הקדושה -

אך אם הייתי פוטר את עצמי, לא הייתי מגיע לדרגות אלו,

כי דרגות אלו, שייכות בכל אדם ואדם -

בתנאי אחד ויחיד -

עמל התורה הקדושה.

ולפיכך, קוראים פרשה זו קודם "עצרת",

לעורר את האדם לשוב בתשובה להשם יתברך, וממילא, לעמל התורה הקדושה,

לעורר את האדם, לקבל את התוכחה, ואף כשהיא כואבת וטופחת על פניו,

ומעוררתו על טעות בדבריו,

להזכיר לאדם, ללא התורה, היו דור יוצאי מצרים כבהמות, וכחמורים -

ורק לאחר שקיבלו את התורה הקדושה, זכו ואכלו מאכל אדם,

להזכיר לאדם, שלפיכך השתוקקו ונכספו דור יוצאי מצרים, לקבל את התורה,

להזכיר לאדם, שעל ידי עמל התורה, בכוחו לתקן את חטא אדם הראשון, ובכך

לחזור לדרגת אדם הראשון קודם החטא,

להזכיר לאדם, שעל ידי עמל התורה, האדם מרחם על עצמו -

כיוון שהוא מתברך בעולם הזה -

וחוסך מעצמו ייסורים, בעולם הבא.

והנה, על הפסוק הנאמר בעניין הקורבנות של חג השבועות (במדבר, כח' - ל'): :

"שְׁעִיר עֲזִים אָחַד, לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם",

עמדו רבותינו ז"ל (תלמוד ירושלמי, מסכת ראש השנה, פ"ד ה"ח), מפני מה, בכל קורבנות המועדים, נאמר, על אותו השְׁעִיר "חֲטָאת", ובחג השבועות לא, וביארו רבותינו:

"אמר להן הקדוש ברוך הוא, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה -

מעלה אני עליכם, כאילו לא חטאתם מימיכם".

באופן, שאם זוכר האדם את המהות, אזי:

"תכלה שנה וקללותיה,

תחל שנה וברכותיה".

יהי רצון, שנזכה לזה. אמן.